
Recenzii

Gabriela Pană Dindelegan, *Dinamică și variație. Studii de gramatică*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2020, 192 p.

Dinamică și variație. Studii de gramatică este un proiect de restituire către publicul specializat a activității științifice a Gabrielei Pană Dindelegan: autoarea a decis să facă ea însăși o selecție a celor mai importante și mai noi articole și studii ale sale, unele greu accesibile, și să le grupeze în două volume, primul, apărut în 2018, cel de-al doilea, care face obiectul acestei prezentări, în 2020. Așadar, volumul al II-lea cuprinde 20 de texte, dintre care 17 sunt reeditări, iar trei sunt articole noi. Articolele sunt urmate de o secțiune *Varia*, în care sunt incluse texte care evocă personalitățile lingviștilor români Marius Sala și Grigore Brâncuș și un text despre cartea romanistului britanic Adam Ledgeway¹, în care sunt discutate principalele schimbări sintactice petrecute în trecerea de la latină la limbile romanice. Cartea se încheie cu o listă cronologică a publicațiilor autoarei, extrem de utilă pentru oricine pornește o documentare în domeniul gramaticii.

Studiile incluse în volum reflectă, pe de o parte, preocuparea constantă în timp a autoarei pentru sublinierea specificului gramatical al limbii române, iar, pe de altă parte, preocupările sale de morfologie flexionară și derivațională din ultima vreme. Între studiile de sinteză, care subliniază specificul limbii române, se remarcă primele două: *Predictibilitate și impredictibilitate în flexiunea nominală românească* (p. 11-21) și *O particularitate a românei: diversificarea lexico-stilistică a formelor flexionare concurente* (p. 22-39). În primul articol sunt analizate zonele de predictibilitate morfologică: genul substantivelor animate, substantivele defective de plural, desinența plurifuncțională *-i*, sincretismul casual al femininelor, desinențele neutruului plural, precum și zonele de impredictibilitate: repartizarea pe genuri a substantivelor inanimate, selecția altor desinențe de plural (în afară de *-i*), desinența *-uri* de la feminine; un statut special îl au alternanțele, care se manifestă uneori predictibil, alteori impredictibil. În cel de-al doilea articol sunt descrise procedeele de diferențiere lexicală (pe baza variației de gen, a desinențelor de număr, a desinențelor de vocativ, a prezenței sau absenței sufixelor verbale *-ez* și *-esc*, a sufixelor de infinitiv etc.), precum și consecința globală ale fenomenului de diferențiere lexicală, trecerea de la polisemantism la omonimie parțială.

Între temele de morfologie flexionară discutate în carte se numără: flexiunea substantivelor *nene* și *bade*, concurența *-(t)iune* vs *-(t)ie*, flexiunea unor împrumuturi substantivale recente (pe baza DOOM₃); la acestea se adaugă problemele de morfologie

¹ Adam Ledgeway, *De la latină la limbile romanice. Schimbare morfosintactică și tipologică*, Traducere în limba română de: Raluca Brăescu, Adina Dragomirescu, Ionuț Geană, Alexandru Nicolae, Irina Nicula Paraschiv, Dana Niculescu, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2017.

diacronică, trecute în revistă mai jos. Unele studii tratează teme de morfologie derivațională: derivatele în *-tor*, gramatica acestora și fenomenele de variație morfofonologică în care sunt implicate; sufixele abstracte din română, concurența și productivitatea acestora în toate etapele limbii române; sufixele moționale românești, inventar, comparație cu alte limbi romanice, relația acestora cu tendința românei de marcarea specială a categoriei „animatului”; sufixul *-iță* și relația cu accentul. Ultimul studiu inclus în volum tratează o temă de morfofonologie, frecvența, distribuția și randamentul semiconsoanelor *j* și *w*.

În privința raportului dintre sincronie și diacronie, autoarea se apleacă atât asupra aspectelor morfologice celor mai recente (vezi analiza modificărilor din DOOM₃² și raportarea la precedentele ediții, discuțiile despre adaptarea neologismelor), cât și asupra unor aspecte de diacronie, analiza mergând până la cele mai vechi texte românești. Problemele tratate din punctul de vedere al sincroniei sunt expuse în paragraful anterior. Temele analizate diacronic, aflate la confluența morfologiei cu sintaxa, sunt: utilizarea specială a numelor proprii în poziția de complement predicativ al obiectului, marcarea sintetică și analitică a genitivului, marcarea prepozițională a cazurilor oblice, asemănări și deosebiri între flexiunea nominală și cea adjectivală, pluralele neutre în *-i* în limba română veche, flexiunea verbului *a păsa*.

Deși suntem în fața unui volum care strânge articole și studii independente, există un fir roșu pe care cititorul care se apleacă asupra întregului volum îl poate urmări: româna are și a avut particularități morfologice, morfosintactice și morfofonologice extrem de interesante atât ca fapte lingvistice în sine, care presupun explicații incitante, cât și pentru comparația romanică. În plus, printre rânduri, se poate totdeauna citi pasiunea cu care autoarea analizează nu numai fenomene care privesc global morfologia românească, ci și situații speciale, de detaliu, din flexiune și din derivare.

Adina Dragomirescu

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”/

Universitatea din București

adina.dragomirescu@lingv.ro

Ioan Pop-Curșeu, Ștefana Pop-Curșeu, *Iconografia vrăjitoriei în arta religioasă românească. Eșeu de antropologie vizuală*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2020, 371 p.

Angoasele generate de tranziția înspre o imprevizibilă lume de dincolo, alimentate de tipuri de imaginare flotante, dependente de credințe populare și de cadre teologice larg tributare paradigmei creștine, conduc la reprezentări hibride ale Răului, ce contrazic formele geografiei naturale. Aceste angoase sunt amplificate de asocierea unor entități socotite nocive prezențelor umane, care degradează potențialul de regenerare sau de perpetuare al indivizilor. Investigația lui Ioan Pop-Curșeu și a Ștefaniei Pop-Curșeu este un ansamblu erudit de motive și de cadre în care, pornind de la imaginarul eschatologic din arta religioasă românească și ajungând la descrierea amănunțită a

² *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a III-a, coord. Ioana Vintilă-Rădulescu, București, Univers Enciclopedic Gold, 2021, 1152 p.